

REVIDERING AV EXAMEN PHILOSOPHICUM

Examen philosophicum (exphil) er i dag et emne på 10 studiepoeng, som i utgangspunktet er obligatorisk i alle bachelorprogram, profesjonsstudium og integrerte masterutdanninger på UiO (med unntak av farmasi). Emnet utgjør et felles danningselement i utdanningen, med formål om å «utvikle studentenes evne til å forholde seg reflektert til vitenskapene i dag» og å «gi grunnlag for å reflektere over etiske problemer man støter på i universitetssammenheng og i samfunnet for øvrig» (sitat fra emneplanen). Det er opp til hvert enkelt studieprogram å bestemme hvor exphil skal plasseres i studieløpet, og alle varianter fra 1. til 5. semester blir i dag praktisert, men 1. eller 2. semester er vanligst.

Emnet har to faglige hoveddeler: filosofi- og vitenskapshistorie (Exphil I) og moderne etikk (Exphil II). I begge delene er pensum en kombinasjon av original- og innføringslitteratur. Studentene kan enten ta seminarvarianten av emnet med semesteroppgave og en flervalgsprøve, eller selvstudiumsvarianten med skoleeksamen. Det finnes også en engelsk variant, som følger seminaropplegget. Høsten 2015 starta UiO opp FlexPhil, en slags MOOC med videoer, flervalgsprøver og diskusjonsforum. Dette er ment som et hjelpemiddel for selvstudiumstudenter, og som en måte å nå ut til andre enn UiO-studenter.

Evalueringen av exphil høsten 2011 viste at 37,3 % av studentene var svært eller godt fornøyd med exphil alt i alt; 31,3 % var middels fornøyd, mens 26,6 % var lite eller svært lite fornøyd med emnet. Studentene var en del mer fornøyd enn ved sist evaluering i 2009. Studentene på seminarvarianten var mye mer fornøyd enn de som tok selvstudium, både med emnet alt i alt og med vurderingsformen. Selvstudiumvarianten hadde en strykandel på 44 % høsten 2012.

Exphil er organisert under IFIKK (Institutt for filosofi, idé- og kunsthistorie og klassiske fag), men til forskjell fra alle andre emne på UiO er det rektor som formelt bestemmer emneplanen (og dermed faglig innhold, undervisnings- og vurderingsform), etter råd fra Utdanningskomitéen. Det finnes et eget emneråd og et tverrfakultært samtaleforum for exphil. Krav til exphil i studieprogram er bestemt i Forskrift for studium og eksamen ved UiO, som er vedtatt av Universitetsstyret.

De overordna rammene for dagens exphil ved UiO ble vedtatt av Det akademiske kollegium (det som i dag heter Universitetsstyret) i 2002. Da ble det vedtatt med 7 mot 6 stemmer at exphil skulle ha et felles faglig opplegg med filosofi- og vitenskapshistorie og etikk. Det alternative forslaget var at fakultetene skulle kunne utvikle sine egne varianter av exphil, der de kunne velge mellom kritisk tenking eller etikk som den andre hoveddelen i undervisningen ved siden av filosofi- og vitenskapshistorie.

Variasjon i exphil-opplegg

Det er verdt å merke seg at opplegget for exphil er ulikt ved ulike universiteter og høyskoler. Noen eksempler:

- UiT har hjemmeeksamen og muntlig prøve som primær vurderingsform
- På NTNU er exphil 7,5 studiepoeng
- UiB og UiS har delt opp exphil i ulike fagvarianter med ulikt innhold; NTNU har valgt en mellomløsning med 2/3 felles og 1/3 fagspesifikt opplegg; UiT har egne pensum for jusstudentene og seminargruppene er delt inn etter fagretning
- UiB og noen høyskoler legger større vekt på argumentasjonslære/logikk
- NTNU, NMBU med flere legger større vekt på vitenskapsteori
- UiB, NTNU, UiT med flere har lite eller ingenting filosofisk originallitteratur på pensum
- På UiB, UiT og andre steder må studentene (normalt) ta exphil i første eller andre semester
- UiS har emne som kombinerer exphil og exfac/expaed på 15 studiepoeng

Debatten om exphil

Exphil er med jevne mellomrom gjenstand for offentlig debatt. I debatten blir spørsmålene om hensikten med og innholdet i exphil særlig sett i lys av spørsmålet om akademisk danning eller allmenndanning, og hva som er felles forutsetninger og verdier for akademiske studium. Her er noen få av synspunktene som har kommet fram i debatten de siste åra:

- Bernt Hagtvet (professor ved UiO) vil utvide exphil til 30 stp og legge det til første semester av bachelorgraden, og at logikk bør være en sentral del av emnet i tradisjonen fra Arne Næss
- Gunnar Skirbekk (professor emeritus ved UiB) vil slå sammen exphil og exfac til ett emne på 20 stp med tverrfaglig undervisning og vitenskapsfilosofi som en sentral del av emnet
- Andreas Halse (SU) vil gjøre exphil valgfritt, fordi det representerer et «utdatert dannelsesideal» og at dagens studenter heller trenger andre felleskunnskaper, som kildekritikk og vitenskapelige prinsipper

Dannelsesutvalget sier i sin rapport fra 2009 at «Det er kontinuerlig behov for å diskutere innhold i ex. phil., hvordan ex. phil. oppleves av studentene, og dets hensikt. Samtidig ønsker Dannelsesutvalget å stadfeste at ex. phil. er et særdeles viktig dannelseselement i våre utdanninger. [...] De faglige miljøene spiller med rette den viktigste rollen i [arbeidet med å utforme innholdet i ex. phil.]. Samtidig er ex. phil. for viktig til at innhold ikke debatteres bredere. Dette er ikke minst viktig for å sikre oppleggenes legitimitet ved lærestedene.»

Bakgrunn for forslaga fra Studentparlamentet

De tilbakemeldingene Studentparlamentet har fanget opp i diskusjoner om exphil, handler om følgende punkter:

- Det kan være stor variasjon i hvordan undervisningen i seminargruppene er lagt opp og hva studentene opplever å få ut av de.
- Det kan være vanskelig for mange studenter å se formålet med exphil og hvordan det henger sammen med studiet for øvrig
- Det kan være vanskelig å forholde seg til alle originaltekstene
- En del studenter savner relevante og aktuelle tema på pensum

- Det er en viktig verdi at exphil er et felles emne for alle studenter på UiO
- Det er en viktig verdi at exphil gir studentene trening i å skrive en selvstendig akademisk tekst og få tilbakemelding, og i å arbeide kritisk med en originaltekst

Vedtakene fra Studentparlamentet henger sammen med disse tilbakemeldingene, og er tenkt å skulle ivareta de kvalitetene som exphil har i dag og å bygge videre på disse for å utvikle emnet.

Vi vil se en revisjon av exphil i sammenheng med oppfølgingen av rapporten fra UiOs internasjonale strategiske råd (SAB-rapporten). Etter anbefalinger fra en arbeidsgruppe har universitetsstyret vedtatt i årsplanen at det skal utarbeides en felles utdanningsvisjon for UiO og at det skal gjennomføres tiltak for å styrke integreringen av studentene i fagmiljøet, særlig i det første studieåret. Et kjernepunkt her er at studentene i løpet av det første studieåret skal bli godt integrert både i studie- og fagmiljøet på sitt program og i en felles akademisk kultur som preger universitetet.

Vi mener exphil har og bør ha en viktig rolle i dette, men at det i denne sammenhengen er uheldig både at mange ikke tar exphil i første studieår (og at undervisningen dermed ikke kan ta utgangspunkt i at studentene er nye på universitetet), og at de fleste studentene blir plassert i seminargrupper sammen med studenter fra helt andre studieprogram (i en fase der mange ennå ikke er trygge på sitt eget fag og sitt eget studiemiljø).

Å legge exphil til første studieår og å integrere akademisk språk og argumentasjon som tema i undervisningen vil etter vårt syn styrke exphil som akademisk introduksjonsemne, og det å dele inn seminargruppene etter fagområde/studieprogram vil samtidig gjøre det lettere for studentene å se sammenhengen mellom stoffet og sitt eget fag.

Å ha blandet studentgrupper på seminarene kan sies å være viktig for å integrere studentene i den felles kulturen på universitetet og fremme samarbeid og forståelse på tvers av faggrenser. Vi mener likevel at integreringen i egne fag og studiemiljø er det viktigste hensynet i det første studieåret, og at felles undervisning og pensum som tar opp perspektiv og tema fra bredden av fagmangfoldet på universitetet ivaretar et viktig element av felles akademisk integrasjon.

Prosess så langt

Under finner dere forslag til vedtak, som baserer seg på vedtaket fra Studentparlamentets behandling av exphil. Forslagene er forankret i to år med arbeid og diskusjoner i Studentparlamentet. Etter at forslaget ble presentert for noen exphil-lærere, har vi også fått gode tilbakemeldinger på de endringene vi foreslår, hvor de fleste av de spurte støtter vårt forslag. Det er altså ikke fagmiljøet som står bak, men kun et uttrykk for hva noen exphil-lærere mener, hvor utvalget også var begrenset av at mange ikke var tilstede da forslaget ble diskutert.

Tilbakemeldingen fra denne interne diskusjonen mellom exphil-lærerne var imidlertid at de fleste tilstedeværende lærerne var enige i at Studentparlamentets synspunkter var verdt å lytte til. De fleste var også enige i at IFIKK i videre arbeid med revidering av ex.phil-pensum bør forholde seg til Studentparlamentets forslag. Flere av forslagene, som introduksjon av logikk og argumentasjonsteori, færre

originalverker, seminargrupper inndelt etter studieprogram/fagområde, skrivetrening, vitenskapsetikk, fikk bifall. En lærer mente imidlertid at exphils fagmiljø bør overlate saken til Universitetsstyret.

Veien videre

Som nevnt tidligere er det rektor som innehar den formelle beslutningen til å vedta emneplanen, og derfor faglig innhold, undervisnings- og vurderingsform, hvor dette vedtas etter råd fra Utdanningskomitéen. Med bakgrunn i hvordan faget er formelt forankret ønsker Studentparlamentet at Utdanningskomitéen diskuterer og vedtar følgende punkter til revidering av exphil:

Forslag til vedtak:

Utdanningskomitéen foreslår følgende punkter til revidering av exphil:

- Emnet bør bli lagt til første studieår og ha et tydeligere definert formål som akademisk introduksjonsemne.
- Emnet må gi studentene en teoretisk og praktisk innføring i akademisk argumentasjon og språk.
- Det må finnes en felles plan for undervisningen i seminargruppene, og gruppelærerne må ha felles opplæring og en felles arena for pedagogisk og didaktisk videreutvikling. Seminarundervisningen må konsentrere seg om diskusjon, aktualisering og tilbakemelding.
- Seminargruppene bør være delt inn etter studieprogram/fagområde, og undervisningen og diskusjonene i gruppene må knytte stoffet opp til faget studentene studerer. Forelesinger og pensum må fremdeles være felles for alle studenter.
- Gruppelærerne må ha et samarbeid med fagmiljøet på studieprogrammet studentene på seminargruppa hører til, for å sikre relevans og sammenheng i undervisningen.
- Pensum må konsentrere seg om færre originaltekster som en kan gå dypere inn på, og ha mer sekundærlitteratur som gir oversyn og kontekst.
- Emnet må ta opp bærekraft som etisk og vitenskapelig problem, både som selvstendig tema og som aktuelt eksempel i undervisningen om kunnskapstradisjoner og etiske teorier.
- Rolla til exfac og forholdet mellom exphil og exfac må utredes.
- Utrede muligheten for å ta i bruk og oppdatere andre digitale undervisningsformer som forhåndsinnspilte forelesninger og interaktive undervisningsopplegg.
- Vitenskapsetikk, vitenskapsteori og logikk må tillegges mer vekt.